

Prizadeta je tudi kulturna dediščina

Oba katastrofalna potresa, v letošnjem maju in septembru, sta na prizadetem področju uničila ne samo velik del materialnega, temveč tudi kulturnega in duhovnega bogastva tamkajšnjega prebivalstva. Naravna nesreča je do temeljev spremenila in preusmerila dosedanje življenje prebivalstva Furlanije in Beneške Slovenije, ki se je po zadnjem septembrskem potresu v navalu obupa začelo se množično preseljevati, v glavnem v bližnja obmorska mesta, kjer so našli začasno zavetje. Kraji, ki jih je najbolj prizadel potres, stojijo na področju, ki je gospodarsko pasivno, zato se je prebivalstvo že pred potresom od tu izseljevalo, zato se zdi, da je potres le še pospešil ali ponekod povsem dokončal ta proces razkrajanja določenega načina življenja. Vprašanje je namreč, ali bodo nekatere porušene vasi, zlasti v goratih področjih Karnije in Beneške Slovenije, sploh še obnovljene.

Kulturno-geografsko sodi prizadeto področje v t.i. subalpski pas, ki se vleče od
(dalje na 2. strani)

Izid volitev v Zahodni Nemčiji

Socialdemokrati in liberalci ohranili večino v parlamentu

V evropski in svetovni javnosti je vladalo veliko pričakovanje za izid parlamentarnih volitev v Zahodni Nemčiji. Volitve so bile v nedeljo, 3. t.m., in isti dan pozno zvečer so že bili znani splošni rezultati. Volišča so se namreč zaprla ob 18. uri, kar kaže na ekspeditivnost zahodnonemškega volilnega ustroja, ki je v tem pogledu zelo različen od italijanskega, saj je znano, da so v Italiji volišča odprta dva dni — v nedeljo ves dan in v ponedeljek do 14. ure — in se poleg tega pri nas štetje glasovnic pogosto zavleče.

Javnost je z zanimanjem in radovednostjo čakala na izid zahodnonemških političnih volitev predvsem zato, ker jo je zanimalo, ali se bo tudi tu ponovil primer Švedske, kjer so bili socialdemokrati poraženi in so morali zapustiti oblast po 44 letih neprekinjenega vladanja. Izidi nedeljskih volitev pa so pokazali, da so zahodnonemški socialdemokrati z razliko od svojih švedskih tovarišev ohranili oblast, čeprav po zaslugi zaveznitva z liberalci. Socialdemokratsko-liberalna koalicija je prejela 50,1 odst. glasov in skupno 252 poslancev

v parlamentu, medtem ko je zahodnonemška krščanska demokracija (CDU-CSU), dobila 48,6 odst. glasov in skupno 244 poslanskih mest. Razlika med vladno koalicijo in opozicijo znaša le pičlih osem poslanskih mest, medtem ko so doslej socialdemokrati in liberalci imeli 51 poslancev več kot opozicija.

Krščanska demokracija je torej na zadnjih volitvah znatno napredovala, čeprav se ji ni posrečilo prejeti absolutne večine glasov v povem parlamentu. V primerjavi s prejšnjimi volitvami je napredovala za 3,7 odst. glasov (44,9 prej in 48,6 zdaj) ter za 19 poslancev. Socialdemokrati so nazadovani za 3,2 odst. glasov in imajo 17 poslancev manj. Za 0,5 odst. glasov so nazadovani tudi liberalci, ki imajo v novem parlamentu dva poslanca manj kot v prejšnjem.

Volilni izidi so vsekakor ponovno potrdili, da je zahodnonemški volilni zbor razdeljen na dva precej enovita bloka — na socialdemokrate in krščanske demokrate — kar po eni strani vsekakor poenostavlja celotni parlamentarni mehanizem, po drugi strani pa kaže na določeno idejno in politično togost.

V nedeljo sta torej »zmagala« kancler Schmidt in njegov predhodnik Brandt. Nekateri politični opazovalci menijo, da ima za to zmago največ zaslug bivši koncler Brandt, češ da je tako s svojim vplivom kot zlasti s svojim bolj levousmerjenimi idejami znal pridobiti za stranko tudi glasove skrajne levice. Nekateri pa menijo, da ima za takšen izid volitev zasluge tudi Schmidt, češ da si je s pomočjo sindikatov znal ohraniti glasove večine delavcev. Verjetno bo vse to držalo, saj si drugače ni mogoče razlagati izida volitev za socialdemokrate.

Predsednik republike Walter Scheel bo prav gotovo ponovno poveril sedanjemu kanclerju Schmidtu nalogo za sestavo nove vlade, čeprav je krščanska demokracija postavila zahtevo, naj se za novega kanclerja imenuje njen glavni kandidat Kohl, češ da pripada to mesto stranki, ki je na volitvah prejela največje število glasov. Ker pa je socialdemokratsko-liberalna koalicija izven vprašanja, je jasno, da bo predsednik republike to zahtevo odbil, kajti krščanski demokrat Koh ne bi mogel sestaviti vlade, ki bi imela večino v parlamentu.

Svet Slovenske skupnosti o aktualnih problemih

V sredo, 30. septembra, se je po poletnem premoru sestal svet Slovenske skupnosti v Trstu. Na dnevnem redu zasedanja, ki se bo nadaljevalo v oktobru, je več problemov notranjega organizacijskega značaja, aktualni pereči politični in šolski problemi ter širša problematika slovenske manjšine v luči napovedane ratifikacije osimskega sporazuma.

Po uvodnih poročilih predsednika Harja in tajnika Dolharja je sledila razprava o krajevnem političnem položaju s posebnim ozirom na tržaški pokrajini in občini, v Devinu-Nabrežini ter v kraški gorski skupnosti. Kar se kritičnega stanja na pokrajini in tržaški občini tiče, je svet ugotovil, da ni nikakih novih momentov, zaradi katerih bi Slovenska skupnost morala spremeniti svoje kritično stališče do omenjenih uprav.

V zvezi z razpravo o kraški gorski skup-

nosti, svet SSK ugotavlja, da je njena uprava zašla v popolno mrtvilo in to potem, ko so se politične sile, ki imajo v njej večino — socialisti in komunisti — toliko prizadevale pred upravnimi volitvami junija 1975 za njeno umestitev, sedaj pa ni o njenem poslovanju in delovanju ne duha ne sluha. Tako ležijo neizkoriščeni finančni skladi, ki so bili dodeljeni, medtem ko ustanovljena kraška mlekarina, zadružni hlev in druge podobne pobude čakajo na njeno pomoč. To vsekakor ni v korist kraškega prebivalstva, ki od gorske skupnosti tudi nekaj konkretnega pričakuje, predvsem pa, da se vključi v prizadevanja slovenskega življa za svoj narodni in gospodarski razvoj in obstoj.

V nadaljevanju seje so prišli na dan tudi razni pereči šolski problemi kot potek vpisovanja, problemi zadostnih prostorov

(dalje na 3. strani)

RADIO TRST A

:: NEDELJA, 10. oktobra, ob: 10.00-13.00 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Nedeljski sestanek z orkestrom; Mladinski oder; Nabožna glasba; Glasba po željah.

13.00-15.00 Drugi pas - KULTURA IN DELO: Ljudje pred mikrofonom; Pa se sliš', slovenske ljudske pesmi; Veliki orkestri lahke glasbe; Klasično, a ne prerese; Musicals.

15.00-19.00 Tretji pas - ZA MLADE: ŠPORT IN GLASBA; vmes Odskočna deska in Turistični razgledi.

:: PONEDELJEK, 11. oktobra, ob: 7.20-12.45 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Dober dan po naše; Tjavidan, glasba in kramljanje za poslušavke; Obletnica tedna; Koncert sredi jutra; Kulturni spomeniki naše dežele; Glasba po željah, vmes glasbena šahovnica.

13.00-15.30 Drugi pas - ZA MLADE: Sestanek ob 13.00; Z glasbo po svetu; Mladina v zrcalu časa. Glasba na našem valu.

16.00-19.00 Tretji pas - KULTURA IN DELO: Giuseppe Verdi: La Traviata, opera v štirih dejanjih. Prvo dejanje; Od melodije do melodije;

:: TOREK, 12. oktobra, ob: 7.20-12.45 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Dober dan po naše; Tjavidan, glasba in kramljanje za poslušavke; Nekoč je bilo; Koncert sredi jutra; Liki iz naše preteklosti (Silvester Godina); Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji, 2. oddaja; Glasba po željah.

13.00-15.30 Drugi pas - ZA MLADE: Sestanek ob 13.00; Z glasbo po svetu; Mladina v zrcalu časa; Glasba na našem valu.

16.00-19.00 Tretji pas - KULTURA IN DELO: Giuseppe Verdi: La Traviata, opera v štirih dejanjih. Drugo dejanje; Od melodije do melodije;

:: SREDA, 13. oktobra, ob: 7.20-12.45 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Dober dan po naše; Tjavidan, glasba in kramljanje za poslušavke; Dogodki iz naše zgodovine; Koncert sredi jutra; ženski liki v romanu; Glasba po željah, vmes glasbena šahovnica.

13.00-15.30 Drugi pas - ZA MLADE: Sestanek ob 13.00; Z glasbo po svetu; Mladina v zrcalu časa; Glasba na našem valu.

16.00-19.00 Tretji pas - KULTURA IN DELO: G. Verdi: La Traviata, opera v štirih dejanjih. Tretje in četrto dejanje; Sodobna glasba; Kdo vam je bolj všeč; »On in ona« radijska novela, ki jo je napisal Aleksij Pregarc; izvaja R.O., režira Lojzka Lombar; Glasbena panorama.

:: ČETRTEK, 14. oktobra, ob: 7.20-12.45 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Dober dan po naše; Tjavidan, glasba in kramljanje za poslušavke; Nekoč je bilo; Koncert sredi jutra; Govori!; Od popevke do popevke; Naš posnetek: vaše mnenje o 6. festivalu domače glasbe v Števerjanu; Glasba po željah.

13.00-15.30 Drugi pas - ZA MLADE: Sestanek ob 13.00; Z glasbo po svetu; Mladina v zrcalu časa; Glasba na našem valu.

16.00-19.00 Tretji pas - KULTURA IN DELO: Koncert violončelista Valterja Dešpalja in pianista Iva Mačka; Od melodije do melodije; Za najmlajše; Slovenski znanstveniki na univerzi;

:: PETEK, 15. oktobra, ob: 7.20-12.45 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Dober dan po naše; Tjavidan, glasba in kramljanje za poslušavke; Slovenske žene; Koncert sredi jutra; Včerajšnji poklici; Glasba po željah; vmes glasbena šahovnica.

13.00-15.30 Drugi pas: ZA MLADE: Sestanek ob 13.00; Z glasbo po svetu; Mladina v zrcalu časa; Glasba na našem valu.

16.00-19.00 Tretji pas - KULTURA IN DELO: Simfonična dela deželnih avtorjev; Od melodije do melodije; Polifonska glasba; Mojstri jazz;

:: SOBOTA, 16. oktobra, ob: 7.20-12.45 Prvi pas - DOM IN IZROČILO: Dober dan po naše; Tjavidan, glasba in kramljanje za poslušavke; Pojdimo se glasbo; Koncert sredi jutra; Družina v sodobni družbi, vodi Lojze Zupančič; Lahka glasba na veliko; Pratika za prihodnji teden; Glasba po željah.

13.00-15.30 Drugi pas - ZA MLADE: Sestanek ob 13.00; Z glasbo po svetu; Mladina v zrcalu časa; Glasba na našem valu.

15.45-19.00 Tretji pas - KULTURA IN DELO: Poslušajmo spet; Enzirajte v diskoteki; »Ana stara petrolka«. Enodejanka, ki jo je napisal Dante Cuttin, prevedla Marija Petaros; izvedba R.O., režija Stana Kopitar; Glasbena panorama.

Zakonski osnutek o izseljenstvu

V deželnem svetu teče te dni razprava o zakonskem osnutku za rešitev izseljenjske problematike v naši deželi. Osnutek, ki ga je predložil deželni odbor predvideva postopno odpravo hude rane, ki tare našo deželo in ovira njen razvoj. Okrepljena skrb za izseljenca je v sedanjem težkem obdobju po potresu še bolj nujna. Potres je zajel prav kraje, katere izseljenstvo najbolj prizadeva. Val se je po potresu še povečal, saj je na tisoče domačinov sklenilo slediti svojcem na potj izseljenstva. Zlasti Beneška Slovenija se je skoro popolnoma izpraznila in ji grozi popoln propad.

Zakonski osnutek predvideva ustanovitev novih delovnih mest in hitrejša podporne postopke za izseljenca, ki se nameravajo vrniti. Ustanovili naj bi tudi posvetovani odbor za izseljenstvo, katerega naloga bi bilo usklajevalno delo med sindikalnimi ter izseljenjskimi organizacijami in krajevnimi upravami. Za uresničitev tega okvirnega načrta zakonski osnutek predvideva sklad dveh milijard 585 milijonov lir za štiriletje 1976-79.

V razpravo o zakonskem osnutku je posegel tudi svetovalec Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka. Obravnaval je najprej probleme v zvezi s potresom v Furlaniji in Beneški Sloveniji, ki sta že stoletja izpostavljeni pojavu emigracije. Pojav se je sedaj še bolj zaostрил, saj so se podali na tuje tudi oni, ki so bili doslej zaposleni na domačih tleh. Opozoril je nato na nujnost prisotnosti slovenskih organizacij v novem odboru za izseljenstvo. Poudaril je pozitivno vlogo, ki jo je imelo društvo izseljencev iz Slovenske Benečije v konzultaciji za emigracijo, katere mandat se izteka. Poudaril je nadalje problem intelektualne emigracije, ki sta jo občutila predvsem Trst in Gorica. Mladi diplomiranci so bili prisiljeni isati zaposlitev v tujini, v najboljšem primeru pa so našli delo v drugih italijanskih mestih. Nujno je, da se nudi možnost tem živim silam, da se vrnejo v deželo.

Štoka je opozoril deželni odbor na tisoče Tržačanov in Goričanov, ki so leta 1954

zapustili domače kraje in se izselili v Avstralijo. Vložil je nato vrsto popravkov k zakonskemu osnutku, ki grede od večjih denarnih prispevkov v korist izseljenca pa do zahteve po predstavnosti organizacije slovenskih izseljenca v predvidenem odboru in zahteval, naj se upoštevajo predlogi, ki so jih v posebnem dokumentu iznesli zastopniki izseljenjskih organizacij iz Furlanije - Julijske krajine.

—o—

ODLOŽITEV IN NOVI DATUM SIMPOZIJA O SOCIOGOSPODARSKIH IN PROSTORSKIH PROBLEMIH SLOVENCEV V ITALIJI

V svojem prvem sporočilu o simpoziju, ki ga Slovenski raziskovalni inštitut prireja o sociogospodarskih in prostorskih problemih Slovencev v Italiji, smo najavljali, da bo simpozij od 28. do 30. oktobra t.l. Upravni odbor inštituta pa je na svoji seji z dne 22. septembra 1976 prišel do zaključka, da je za dokončno analizo zbrane gradiva, predvsem pa zaradi novega položaja, ki je nastal v Furlaniji in v Beneški Sloveniji po novih potresnih sunkih, potrebno odložiti simpozij na poznejši čas. Zato da bi bil simpozij dobro pripravljen in da bi lahko računali na udeležbo referentov iz Beneške Slovenije, je upravni odbor inštituta sklenil, da ga odloži na 27. januar 1977.

Zato Vas obveščamo, da bo simpozij o sociogospodarskih in prostorskih problemih Slovencev v Italiji

od 27. do 29. januarja 1977 v Kulturnem domu v Trstu.

Izpolnjene prijavnice veljajo tudi za januar, razen v primeru odjave z udeležene strani.

—o—

NOVA IZDAJA BALANTICEVIH PESMI

V založbi Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu je izšla nova izdaja pesmi med vojno padlega še zelo mladega pesnika Franceta Balantiča.

Prizadeta je tudi kulturna dediščina

(Nadaljevanje s 1. strani)

Genovskega zaliva vzdolž južnih obronkov Alp tja do Kvarnera, kljub jezikovnim razlikam pa so zlasti v umetnosti in v ljudski kulturi zanj značilni številni sorodni elementi. V likovni umetnosti so se v tem pasu v preteklosti vedno pretakali in medsebojno oplajali severni, nemški in južni, italijanski tokovi, od katerih je domača ustvarjalnost vseskozi dobivala pomembne pobude. V Furlaniji in Beneški Sloveniji pa smo poleg tega priča še medsebojnemu bogatenju, ki izvira iz soseščine treh različnih narodnostnih skupin, furlanske, slovenske in nemške. Gre torej za svojstveno kulturno-geografsko področje, ki nosi nekatere skupne poteze s sosednjimi pokrajinami, tudi s Tolminsko, zaradi svojega prehodnega značaja pa se značilno razlikuje od ostalih italijanskih dežel. Tega se dobro zaveda tudi furlanska publicistika, ki s tega stališča presoja svojo preteklost, umetnost-

no tvornost, ljudsko duhovno in materialno kulturo in skuša ustvariti tudi lastne kriterije vrednotenja. Po zaslugi furlanskih raziskovalcev smo tako dobili več temeljnih knjižnih del, ki bodo po letošnjem potresu za marsikatero področje človekove ustvarjalnosti ostala edina priča. Škoda, da ni do tako zavzetih preučevanj prišlo tudi v Beneški Sloveniji, kjer obstajajo vrzeli predvsem v obravnavi ljudske materialne kulture in likovne umetnosti. Gotovo je, da bodo zlasti vasi v zahodnem delu Beneške Slovenije povsem spremenile svoje kulturno lice, nekatere pa morda celo izginile, kar pa si nikakor ne želimo. Naloga slovenskih strokovnjakov, zlasti etnologov in umetnostnih zgodovinarjev pa je, da kulturne spomenike, kot so na primer značilne kmečke stavbe in podeželske podružne cerkvice, pravočasno dokumentirajo in jih vsaj v taki obliki, če morebiti ne bo prišlo do obnove, ohranijo bodočim rodovom.

Ob začetku šolskega leta v Trstu:

Pričakovali bi več zavzetosti pri pristojnem odborništvu

Starši otrok slovenske osnovne šole v ulici Donadoni v Trstu so bili prisiljeni zasedeti šolo v znak protesta. Po razgovoru z odbornico za šolstvo so zasedbo preklicali, pouk se je pričel, nadaljuje se pa protesta akcija za združitev vseh razredov v eno poslopje. Že več let je en razred oddaljen od šole. Najprej so razred namestili v bližnjem župnišču, nato pa v poslopju v ulici Conti. Z nekoliko dobre volje bi lahko letos vse razrede slovenske osnovne šole namestili v istem poslopju.

V škedenjski šoli še niso mogli začeti s poukom, ker so popravila nedokončana, pristojni občinski organi pa niso hoteli potrditi varnosti poslopja po septembrskih potresnih sunkih, čeravno sploh niso izdali izvida, po katerem bi bilo bivanje ogroženo.

V šentjakovski osnovni šoli so nekaj dni pred pričetkom pouka začeli z deli za napeljavo navadnega toka. Židovi so vsi trisirani, nadjetje pa lahko dela dokonča do februarja.

V Lonjerju so v vrtcu po majskem potresu odstranili stropni omet, prekrili tramovje s plastično prevleko in odšli. Vrtec so še v lanskem šolskem letu za nekaj dni odprli. Ob začetku šolskega leta so otroci še vedno pod golim tramovjem.

V Križu so prostori slovenskega otroškega vrtca neprimerni. Letos se je nudila priložnost, da bi vrtec preselili ali v italijansko osnovno šolo, kjer sta dve učilnici prosti, ali v poslopje zavoda begunske ustanove, ki je letos prekinila s svojim delovanjem.

Dali smo le nekaj primerov, lahko pa rečemo, da vlada nezadovoljstvo skoro po vseh šolah, saj je skrb občinske uprave za vzdrževanje šolskih poslopij nezadostna.

Vemo, da se vse občinske uprave znajdejo pred hudimi birokratskimi težavami, tudi ko najdejo v sedanjem hudem položaju potrebna finančna kritja. Sklepi so na-

vadno odobreni že leto in več pred pričetkom del. Odobritve pristojnih nadzornih organov so zelo zamudne. Vemo pa tudi, da je delovanje odborništvu za šolstvo z milo besedo povedano skrajno počasno. Odgovorni predstavniki dajejo vtis, da ne obvladajo položaja, ne sledijo z nujno zavzetostjo poteku del in ne izkazujejo zadostne skrbi za pospeševanje birokratskega teka.

Župan se osebno izpostavlja za pospešitev postopkov z izbiro najhitrejših poti, da obide zid zunanje birokracije, odloki pa potem s težavo romajo od mize do mize v zatohlem ozračju občinske birokracije.

1500-letnica konca rimskega cesarstva

Letos mineva 1500 let, odkar je vzhodnogermanski poveljnik vojaških najemnikov Odoakar odstavil zadnjega rimskega cesarja, tedaj še mladoletnega Romula Augustula, katerega starši so bili doma iz Panonije, in sam prevzel vladno, ne da bi se proglasil za cesarja. V tem dogodku vidijo zgodovinarji tudi danes, kot že v preteklosti, datum, ko se je končalo zahodno rimsko cesarstvo in z njim vred stari vek ter se je začela nova doba evropske zgodovine: srednji vek. Nekateri so sicer že večkrat predlagali druge datume, s katerimi naj bi začeli datirati nastop srednjega veka, npr. zavzetje Rima leta 410 po Zahodnih Gotih ali zmaga vzhodnogermanskega kralja Teodorika nad Odoakarjem, milanski edikt Konstantina Velikega, s katerim je postala Cerkev v rimskem cesarstvu svobodna, ali nastop vlade vzhodnorimskega cesarja Justinijana, ki je spet združil vzhodno in zahodno cesarstvo. Toda dozdej je obveljal kot datum, ki je končal stari in začel novi vek, vendarla Odoakarjev nastop in tako bo verjetno tudi vedno ostalo, čeprav se-

ZACETEK SEZONE V DSI

Društvo slovenskih zobrazencev začenja svojo letošnjo kulturno sezono v ponedeljek, 11. oktobra, z aktualnim razgovorom in obračunom PO DRAGI 1976. To bo letošnji prvi sestanek društva, ki deluje v mestu in povezuje slovenske ljudi v središču.

Spored predavanj, sestankov, okroglih miz in srečanj je že sestavljen za vso nastopajočo sezono. Razpored obeta veliko aktualnih tem pa tudi pogledov v slovensko preteklost. Za vse bodo kulturni večeri zanimivi in prijetni, zato vabi odbor društva k udeležbi. Sestanki ob ponedeljskih zvečer so namreč tudi priložnost za prijetna srečanja, zanimive pogovore in spoznanja.

Prvo letošnje srečanje bo torej v ponedeljek, 11. t.m. ob 20.15!

veda ni mogoče reči, da je eno samo dejanje povzročilo tako važno zgodovinsko razmejitev.

Zgodovinarji še vedno polemizirajo o tem, kaj je v resnici povzročilo propad zahodnega rimskega cesarstva. Nekateri menijo, da se je zrušilo pod napadi novih, takoimenovanih barbarskih narodov, zlasti zahodno- in vzhodno-germanskih, drugi mislijo, da je razkrojilo njegovo strukturo krščanstvo, ki je izpodkopalo pogansko državno ideologijo, tretji pripisujejo krivdo za propad cesarstva moralni pokvarjenosti vodilne rimske plasti, četrti nesposobnosti njegovih zadnjih cesarjev, peti iščejo vzroke za propad v vedno večji neučinkovitosti rimske uprave, peti v prestrojem davčnem sistemu, spet drugi v zastarelem gospodarskem sistemu, ki je temeljil na veleposelitvah na zuženjskem delu, medtem ko se je nezaposleni proletariat zbiral v Rimu in v drugih velikih mestih, kjer ga je bilo treba vzdrževati na javne stroške, itd. Toda te zgodovinske polemike ne bodo nikdar pripeljale do kakega jasnega zaključka. Propada rimskega cesarstva so bili pač krivi vsi ti in še drugi vzroki, nešteto velikih in majhnih vzrokov, ki so nastali iz problemov, katerih ni nihče sproti reševal, ker nihče — vsaj ne od tistih na odgovornih mestih — ni doumel celotnega obsega krize. Z današnjimi merili presoje bi verjetno še najprej prišli do verjetnega zaključka, da je namreč rimsko cesarstvo propadlo zato, ker je bilo preobsežno. Središče ni moglo več obvladati centrifugiranih sil v Panoniji, v Španiji, v Galiji, v Britaniji, v Germaniji, t.j. današnji Nemčiji, na Balkanu, v Afriki. Uprava cesarstva je bila preveč okostenela in je začela postajati nadležna in pretesna novim silam in novim narodom, ki so se razvili v Evropi in so silili na oder zgodovine. S tem pa so se sprostile v evropski zgodovini nove sile, nove ideje in nova pojmovanja, sprožil se je nov razvojni dinamizem. V bistvu je bila stvar ta, da je zmagala svoboda nad okostenelim centralističnim redom, mlado nad starim, domišljija nad formulo in shemo. Zato je bil propad rimskega cesarstva neizogiben neglede

Svet Slovenske skupnosti o aktualnih problemih

(nadaljevanje s 1. strani)

ter negotova usoda šolskih odlaj po radiu Trst A. O vseh teh in podobnih problemih bo podrobno razpravljala šolska komisija. Čeprav še niso znani dokončni podatki o številu vpisanih v slovenske osnovne šole, obstajajo dokumentirani primeri, ko so slovenski starši vpisali svoje otroke v italijanski vrtec oziroma v osnovno šolo. Do najbolj očitnih takih primerov, ki so že prerasli v javen problem, je prišlo na žalost v Sv. Križu, ki velja za slovensko vas. Vsa prizadevanja krajevnih političnih in prosvetnih krogov, da bi omenjeni starši spremenili svoje ravnanje, so na žalost propadla. Zaradi tega svet SSK opozarja širšo javnost na simptomatične primere oziroma pojave izneverjanja svoji narodnostni skup-

nosti, ki jih prizadeti starši opravičujejo s svojo internacionalno ideologijo. Zato poziva vse pristojne faktorje od tiska do političnih sil, da storijo vse, kar je v njihovi moči, da se prepreči tako zavestna asimilacija naših vasi. Obenem naj vse politične sile podprejo prizadevanja svetokriških staršev, da slovenski otroški vrtec in šola dobita lastne primerne prostore.

Končno je svet SSK osvojil predlog izvršnega odbora, da se napovedani občni zbor stranke skliče za 23. in 24. oktober. Na njem bodo dana v obravnavo tako organizacijska vprašanja kot izoblikovanje splošne politične linije za prihodnje obdobje, ki utegne biti ključnega pomena za razreševanje problemov slovenske narodne manjšine v celotni naši deželi.

(Dalje na 8. strani)

Pobuda evropskega federativnega gibanja:

PODPREDSIEDNIK EGS V TRSTU

Evropsko federalistično gibanje se deset letja v vseh evropskih državah bori za po-
spešitev procesa združitve Evrope na osno-
vi federalne ureditve, ki naj bi v največji
meri zagotovila prisotnost in funkcijo de-
žel v nasprotju s centralističnim pristopom,
ki je bil doslej glavna ovira na poti po-
notenja. Decentraliziran okvir bi lahko v
največji meri zagotovil demokrasko samo-
odločanje in pozitivni vpliv doprinosa iz-
virnih kulturnih in etničnih značilnosti po-
sameznih dežel, ki so jih doslej enorodne
države prezrle, če že ne ogrožale in zapo-
stavljale. Gre torej za idejno gibanje, ki po-
zitivno vpliva na razvoj političnega uresni-
čevanja evropske združitve.

Na krajevni ravni moramo s tem v zve-
zi spomniti, da so na deželni kongresih
gibanja vedno poudarjali pozitivno vogo
in doprinos narodnih manjšin na poti
združevanja. V časih, ko je vladala mnogo
večja zaprtost do manjšinskih vprašanj, so
v Vidmu, kjer je deželni sedež gibanja,
sprožili vprašanje slovenske narodne skup-
nosti v Benečiji. Federalistična mladina je
v Trstu pred leti med prvimi pripravila te-
čaj slovenskega jezika, kar dokazuje odpr-
tost in zanimanje ob splošni brezbriznosti
do slovenske kulture in do spoznanja in
zblizanja, ki v glavnem še danes vlada med
našimi sodržavljani italijanske narodnosti.
Tovrstne pobude bi morale odpraviti po-
misleke do aktivnega sodelovanja pri tem

idejnem gibanju, Slovenska prisotnost bo
samo omogočila globlje spoznanje naše
stvarnosti in naših potreb pri ljudeh dobre
volje, obenem bi lahko na ta način kon-
kretno predlagali ustrezne rešitve za manj-
šinska vprašanja v bodoči Združeni Ecropi.
Pot do združitve je še dolga, vendar se bo
moral prej ali slej uresničiti. Med števil-
nimi težavami so se evropske države odlo-
čile za splošne in neposredne volitve v ev-
ropski parlament za pomlad 1978. leta. Boj
za razpis teh volitev je bil boj federalistov.
Ustroj je sicer še nepopoln, ker bodo posa-
mezne države odločale o načinu glasovanja
in zlasti pri nas ne bo prišlo po vsej ver-
jetnosti, vsaj v prvi mandatni dobi, do iz-
bire sistema, ki naj bi zagotovil res nepo-
sredno zastopstvo. Gre vsekakor za korak
naprej, ker so doslej zastopnike v evrop-
ski parlament imenoval zakonodajne zbor-
nice, leta 1978 pa bo 81 evropskih poslan-
cev, kolikor jih je dodeljenih Italiji, vilolo
ljudstvo.

Konkretno se Trst ne more odpovedati
značilni evropski funkciji in se izneveriti
naravnemu poslanstvu zblizevanja. Tržaški
federalisti so pripravili s sodelovanjem de-
žele zelo zanimiv seminar o razvoju evrop-
skega združevanja ter vplivu, ki ga to ima
na tržaško in deželno gospodarstvo. Preda-
vali bodo vodilni predstavniki Evropske
gospodarske skupnosti, gospodarski, finanč-
ni in carinski izvedenci. Predavanja bodo
po enkrat na teden do 18. decembra, ko bo-
do pri okrogli mizi na temo »Perspektive
Trsta in dežele v Evropi« sodelovali pred-
sednik deželnega odbora Comelli, tržaški
župan Spaccini, predsednik pokrajine Za-
netti in predsednik gibanja Zimolo.

Uvodno predavanje bo pa imel nocoj
ob 18. uri v konferenčni dvorani Assicurazi-
oni Generali v Ul. Trento 8, sam podpred-
sednik Izvršnega sveta Evropske gospodar-

ske skupnosti poslanec Carlo Scarascia Mu-
gnozza. Govoril bo o Evropski gospodarski
skupnosti ter o perspektivah politične zdru-
žitve. Prisotnost podpredsednika skupnosti
v Trstu je izrednega pomena. Spomnimo,
da bo Trst prevzel važno vlogo prav z u-
resničitvijo industrijske proste cone na Kra-
su. O tem specifičnem problemu bo govo-
ril 21. oktobra dr. Friz, ravnatelj v oddeku
za splošne industrijske in tehnološke zade-
ve pri izvršni komisiji Evropskega sveta.
Tema predavanja je zelo aktuana, saj bo
poročal o politiki industrijske integracije
ter o problemih v zvezi z italijansko - jugo-
slovansko prosto cono.

—o—

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU
Kulturni dom

GOSTOVANJE LUTKOVNEGA GLEDALIŠČA
IZ LJUBLJANE

Svetlana Makarovič
S O V I C A O K A

Režija in obnova predstave: Matjaž Loboda
Osnutek za lutke in sceno: Jaka Judnič
Pesmi uglašila: Svetlana Makarovič
Glasbenaabila: v priredba: Franci Ogrizek
Izvedba lutk: Janko Štefe
Izvedba kostumov: Beca Štupnik
Izvedba scene: Vojko Štuhec, Salko Bašič
Tehnično vodstvo: Ciril Jagodič

V ponedeljek, 11. t.m. ob 15.30 in ob 17.30 (Ma-
la dvorana)

—o—

Slovenski kulturni klub pričenja z
delovanjem v novi sezoni in vabi mla-
dino, zlasti srednješolsko, na otvoritveni

P L E S

ki bo v soboto, 9. oktobra, ob 19.30
v ul. Donizetti 3/I.

O GRADNJI HIŠE V VIŽOVLJAH

Pred okrajnim sodiščem v Trstu se je v
torek, 5. t.m., končala razprava proti 37-
letnemu Albinu Santiniju iz Mavhinj, proti
kateremu je isto sodišče v začetku lanske-
ga leta uvedlo preiskavo, češ da si je ob
cesti Vižovlje - Mavhinje začel graditi hišo
brez občinskega gradbenega dovoljenja. San-
tinija je sodišču prijavil njegov bodoči so-
sed. Dejansko je Santini le začel s prvimi
deli, ker je pričakoval, da mu bo občinska
uprava vsak čas ponovno izdala potrebno
dovoljenje, ki mu ga je bila leta 1974 pre-
klicala z uradno utemeljitvijo, da je zem-
ljišče nezazidljivo. V resnici pa je bil u-
krep občinske uprave le previdnostnega
značaja, da se preverijo protesti, češ da
Santini gradi avtokleparsko delavnico, ki
iz načrta ni bila razvidna, občinska uprava
pa je poleg tega bila na tem, da odobri nov
regulacijski načrt, ki bi natančno urejal ob-
liko in način gradenj tudi na tem pod-
ročju.

Sodišče je med razpravo zaslišalo kot
priče bivšega župana dr. Legišo, načelnika
tehničnega urada inž. Uxo in bivšega žu-
panovega osebnega tajnika Kocmana. Vsi
trije so se potrudili obrazložiti zapleteno
urbanistično problematiko devinsko-nabre-
žinske občine in tudi Santinijev primer. Po
govorih branilcev, ki so v bistvu zagovar-
jali nezakonitost in torej ničnost preklica
gradbenega dovoljenja, je sodnik dr. Tram-
pus popolnoma oprostil obtoženca. Hkrati
si je pridržal pravico, da ugotovi, ali niso
morda takratni župan in drugi nezakonito
ukrepanj pri preklicu gradbenega dovolje-
nja.

Varianta ureditvenega načrta za javne storitve v Trstu

Vzhodnokraška konzulta je sklicala v
Bazovici posvet o varianti k regulacij-
skemu načrtu za javne storitve, o kateri
je govora že več mesecev. Zborovanje v
Bazoviškem domu pa so morali v sredo
prenesti, ker konzulta ni poskrbela za pre-
vajalca. Proti temu postopku so ostro pro-
testirali svetovalec Slovenske skupnosti
Dolhar in še številni drugi. Gre za zna-
čilen primer nezadostnega posluha za te-
meljne zahteve naše skupnosti. Zborovanje
bo pa zelo pomembno, saj dejansko pred-
stavlja varianta nov ureditveni načrt, s ka-
terim bo občina dejansko vinkulirala dobr-
šen del slovenskega ozemlja. Načrt je v
splošnem zelo kompleksen in težko dojem-
ljiv, zdi se nam, da je v mnogočem nepo-
poln ter da ne vsebuje popravkov, ki so
jih iznesle nekatere konzulte. Zdi se pa, da
uprava ob podpori drugih večjih strank
pospešuje postopek za odobritev predlože-
nega načrta. Poudariti pa moramo, da se
nam zdi nedopustno, da pride do odobritve

variante pred ureditvijo zazidalnih območij
kraških vasi. Omenjena varianta je pa
sploh že zastarela, ker predložena merila
ne upoštevajo novega momenta, katerega
predstavlja predvidena industrijska prosta
cona na Krasu.

Če predloženim omejitvam lastniške
pravice in nejasnim normativam o sami
uporabi zelenih območij, čudnim kriterijem
za izbiro zemljišč v javnokoristne namene,
zlasti na predelu Vzhodnega Krasa, dodamo
še predvideno prosto cono, vidimo, da
gre dejansko za zadnje dejanje dolgoletne-
ga razlastitvenega procesa slovenske zem-
lje. Na nas je sedaj, če bomo tudi to zad-
nje dejanje sprejeli pasivno kot doslej ali
zahtevali v zameno primerno odškodnino,
ki gre preko denarne vrednosti in mora
nadomestiti v trajni obliki veliko izgubo,
ki jo predstavlja za posameznike in celot-
no narodno skupnost prisilno odtujevanje
naše zemlje.

Srednjeevropsko kulturno srečanje letos o glasbi

V torek se je v Gorici zaključilo srednjeevropsko kulturno srečanje, ki je bilo letos posvečeno glasbeni ustvarjalnosti med leti 1900 in 1930. Gre za obdobje, ki je zelo pomembno tudi v razvoju slovenske glasbe. V njej so si začele utirati pot, podobno kot tudi na ostalih področjih umetnosti, nove izrazne oblike, ki so dosegle enega od vrhov v ustvarjalnosti Marija Kogoja. Delo tega pomembnega skladatelja, primorskega rojaka, je na srečanju osvetlil Borut Loparnik iz Ljubljane.

O nabožni glasbi na Primorskem v tem obdobju je predaval prof. Andrej Bratuž iz Gorice. Takoj je treba poudariti, da ta glasbena zvrst na tem zemljepisnem področju ni imela samo strogo verski, temveč tudi globok narodni pomen in je popolnoma nadomestila številne druge kulturne dejavnosti v času, ko je fašizem izgnal slovensko besedo iz javnosti. Prof. Bratuž se je v svojih izvajanjih dotaknil predvsem nabožne glasbe, obravnaval pa je deloma tudi instrumentalno, zlasti orgelsko glasbo, pri kateri so se odlikovali zlasti Danilo Fajgelj, Rihard Orel in Emil Komel. Posebno pozornost je posvetil go-

riškemu skladatelju Jošku Jakončiču, katerega latinsko mašo za zbor, soliste in orkester je pred leti izvajal v goriški stolnici ansambel »Consortium musicum« iz Ljubljane. Ob spominih na ta uspel koncert nam prihaja na misel, da bi bilo primerno, če bi kdaj priredili tudi večer orgelskih skladb goriških slovenskih skladateljev, kar bi pomenilo izvirno bogatitev celotne slovenske orgelske ustvarjalnosti.

V okviru letošnjega srednjeevropskega kulturnega srečanja so priredili tudi dva koncerta za udeležence, in sicer dueta Zimmer v avstrijskem kulturnem krožku v Trstu in nastop goriških madrigalistov.

NOGOMETNA TEKMA MED ŽUPNIKI IN ŽUPANI

V nogometu so župniki boljši od županov, kot je pokazala tekma, ki so jo pred kratkim popoldne odigrali med seboj župniki in župani v Dolini Aosta. Župani enajstih občin — nekaj županov pa je bilo seveda za rezervo — je nastopilo proti župnikom enajstih far, a so bili premagani. Tekma je bila na nogometnem igrišču v kraju Saint Oyen. Pritegnila je veliko gledavcev. Vstopnine ni bilo, toda gledavci so bili povabljeni, naj dajo prostovoljno prispevke za potresence v Furlaniji. Po tekmi so morali župniki pohiteti, da so prispeli pravočasno v svoje fare, kjer so morali imeti še večerno mašo. Rezultat tekme je bil 2:1 za župnike. Namen pa je bil tudi ta, da bi se navezali tesnejši in bolj prijateljski stiki med župniki in župani za boljše sodelovanje med njimi pri reševanju krajevnih problemov.

Kako je s prodajo tujih časnikov v Sovjetski zvezi

Sovjetski podpredsednik za informacije Danyer Mangeldin je nedavno izjavil, da se je v zadnjih mesecih v Sovjetski zvezi povečala prodaja osemnajstih velikih dnevnikov iz raznih držav na svetu. Med temi dnevniki so, kot je dejal omenjeni visoki funkcionar, tudi »The Times«, »Le Monde« in »Corriere della sera«. Po njegovem so zdaj tuji listi v prodaji v mnogih sovjetskih mestih, kot npr. v Jalti, Samarkandu, Kijevu itd.

Zahodni dopisniki in obiskovalci pa pravijo, da ne morejo listov, ki jih je omenil sovjetski minister, najti niti v Moskvi, kaj šele kje drugje. Le v par velikih moskovskih hotelih je na razpolago po nekaj izvodov za tujce, a še tam ne vedno. Zastonj pa bi iskali katerega teh listov v kakšnem normalnem moskovskem časopisnem kiosku, celo na naj bolj osrednjih točkah. Za navadnega sovjetskega državljana je še vedno le pobožna želja, da bi mogel priti do zahodnega nekomunističnega tiska, težko pa je priti celo do komunističnega tujega tiska, kot je npr. »Unita«.

Pri vsem tem pa je omenjeni sovjetski funkcionar še dejal, da bo »tako velikoduš-

no zadržanje sovjetske vlade do prodaje zahodnega tiska pospešilo medsebojno razumevanje in zблиžanje med narodi«. Ni znano, če se je norčeval ali je mislil zares, a bolj verjetno je prvo, saj si ni mogoče misliti, da bi bil kot podpredsednik za informacije tako slabo informiran.

—o—

Tatvine kač v Frankfurtu

Vsaka dežela ima svoje šege in navade, tudi kar se tatov tiče. Tako kradejo na primer v Italiji najrajši denar, v Sloveniji dežnike, v Srbiji plašče, v Avstriji smučiči, v Franciji avtomobile, v Nemčiji ali vsaj v Frankfurtu pa — kot kaže — kače. O okusih pač ni, da bi se prepirali.

Tako je neki tat sunil eno preteklih noči v Frankfurtu iz zoološkega instituta tamkajšnje univerze tri metre dolgega pitona. Institut je obljubil nagrado tisoč mark tistemu, ki ga prinese nazaj. Če torej opazite koga, ki se sprehaja okrog s pitonom ovitim okrog vratu ali okrog pasu, lahko zaslužite tisoč mark, to je kakih 330.000 lir. To ni povsem izključeno, glede na to, da se je večkrat sprehajal po našem mestu tudi tisti možak iz Beograda, ki je nedavno pokradel cerkvene dragotine iz slovite kölnske stolnice, za milijardne vrednosti. Naj še pripomnimo, da sta bila tisti možak in njegova ljubica s slovenskim imenom v službi pri znanem radiu »Deutsche Welle«, ki oddaja iz Kölna tudi v slovenskem in srbo-hrvaškem jeziku, on kot častnikar, ona pa menda kot nekaka uredniška tajnica, kar je očiten dokaz, da pri tisti radijski postaji niso preveč natančni pri jemanju v službo.

Prejšnji teden pa je prav tako v Frankfurtu nekdo ukradel iz nekega zasebnega stanovanja poldrugi meter dolgo kačo vrste boa. Še vedno ju iščejo, tatu in kačo. Zgleda, da v Frankfurtu nikomur ne pade v oči, če sreča človeka, ki drži v naročju debelo kačo namesto psička. Kot že rečeno: druge dežele, druge šege.

Kratke z Goriškega

Ob začetku letošnjega šolskega leta so v štandrežu predali namenu novo stavbo ustanove ONAIRC, v kateri bo dobil svoje prostore tudi slovenski otroški vrtec, v Podgorji pa obnovljeno stavbo osnovne šole. Slovenski šolski otroci iz tega kraja so v času obnove stavbe obiskovali šolo v Pevmi.

—o—

Prosvetno društvo »Oton Župančič« iz Štandreža je v okviru jesenskega praznika priredilo kotalkarsko revijo, ki je vzbudila veliko zanimanje občinstva, tako da so jo morali ponoviti, fotografsko razstavo »Skupina 75« in slikarski ex tempore, namenjen predšolskim in osnovnošolskim otrokom ter dijakom nižje srednje šole. Slikarski izdelki so bili tudi razstavljeni.

Proslava 125-letnice rojstva Simona Rutarja

Goriški muzej iz Nove Gorice in Kulturna skupnost Tolmin prirejata v sodelovanju z društvi slovenskih arheologov, etnologov, geografov in zgodovinarjev proslavo 125-letnice rojstva Simona Rutarja (1851-1903), pomembnega slovenskega zgodovinarja, ki je v posebnih knjigah obdelal zgodovino nekdanje Goriško-Gradišanske, Trsta in Istre, Beneške Slovenije in rodne Tolminske. Rutar se je namreč rodil 12. oktobra 1851 v vasi Krn pod goro z istim imenom, umrl pa je v Ljubljani 3. maja 1903.

Proslava 125-letnice rojstva Simona Rutarja bo trajala dva dni. V soboto, 9. t.m., bo v domu JLA v Tolminu znanstveno zborovanje, na katerem bodo z referati sodelovali prof. dr. Bogo Grafenauer, dr. Valter Bohinec, dr. Jaroslav Sašelj, prof. Željko Rapanič, dr. Milko Matičetov in Branko Marušič. Istega dne bodo odprli tudi razstavo del Simona Rutarja. V nedeljo, 10. t.m., bodo v parku pred knjižnico v Tolminu ob desetih dopoldne odkrili spomenik Simonu Rutarju, delo mladega kiparja Negovana Nemca iz Bilj. Po odkritju spomenika se bodo udeleženci znanstvenega zborovanja udeležili izleta po Baški grapi do vasi Rut. Vsem tistim, ki jih zanima slovenska preteklost, priporočamo, da se udeležijo odkritja spomenika v nedeljo dopoldne.

Pisma uredništvu:**O REFORMI NA RADIU TRST A**

V začetku tega meseca je Radio Trst A uvelodel daljnosežne spremembe sporeda, bodisi po razporeditvi kot po vsebini oddaj, ki so v zamejskem tisku sprožile več kritičnih pripomb. Vse te pripombe bi lahko strnili v dve bistveni: — prenos oddaje »Vera in naš čas« od 12.15 na 9.45 ob nedeljah in — odprava večernega sporeda ter uvedba celodnevne s sklepom ob 19.30.

Glede prvega, t.j. preložitve verske oddaje so kritike nedvomno upravičene. V dopoldanskem času so ljudje pri mašah. Po maši se skoraj redno zadržijo v družbi, v pogovoru s prijatelji in znanci. Ne moremo pričakovati, da bodo pri tem gledali na uro, da pohitijo domov poslušat versko oddajo.

To bi veljalo za tiste, ki grejo k maši ob osmih, oni ob devetih pa že tako ali tako zamudijo. In prav tako oni, ki grejo ob desetih, ker se pač pripravljajo in grejo ter ne bodo počakali, da bodo slišali versko oddajo in zamudili mašo.

Znano je, da je v teku zbiranje podpisov z namenom, izraziti tržaškemu vodstvu Rai splošno željo prizadetih poslušalcev, da bi se verska oddaja znova preložila na čas okoli pol dneva.

V zvezi z odpravo večernega sporeda pa bi mogli reči, da vsem in vsakomur nikoli ne bo mogoče povsem ustreči. Vendar je treba uvelodati celodnevne sporeda pozdraviti kot pomembno pridobitev. Obdržati večernih oddaj očitno ni bilo mogoče pri enako odmerjenem času oddaj.

Nekateri navajajo, da bo odprava prizadela predvsem socialno šibkejšo poslušalce. In seveda bolnike. Pa tudi one, ki so čez dan zaposleni.

Toda, saj slovenski radio iz Trsta ni bil edini, ki je doslej oddajal zvečer in socialno šibkejši ter bolniki najbrž niso poslušali zvečer samo njegovih oddaj. Kar pa zadeva bolnike, imajo, nasprotno, sedaj priložnost, da slišijo Trst A ves dan. Poleg njih pa tudi številne gospodinje in vsi oni, ki delajo doma.

Vsi tisti, ki so čez dan zaposleni, gledajo v večernih urah televizijo, izjem je najbrž malo. Imajo pa sedaj priložnost slišati slovensko tržaško postajo med popoldanskim oddihom, torej spet pridobitev. Poleg tega je več ljudi, ki v večernih urah poslušajo tuje radijske postaje, ki se čez dan ne slišijo. Tudi vsi ti imajo sedaj možnost poslušati Trst A čez dan.

Ob toliko kritičnih pripombah, ki so bile iznesene bi bilo enostransko, če bi ne upošte-

vali tudi prednosti, ki jih na Trstu A prinaša celodnevni spored.

V zvezi z vsebino novega sporeda je treba reči, vsaj po oddajah, ki so bile objavljene sodeč, da je spored pripravljen premišljeno, posebno glede poročil. Ta so sedaj zelo pogosta, skupaj s kratkimi in novicami iz dežele ob 7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.30, 12.45, 14.00, 15.30, 17.00, 18.00, 19.00 in 19.15; zares napredek. Razen tega še ob 17.05 oddaja »Književnost, umetnost in prireditve«, med tovrstnimi oddajami izmed vseh slovenskih postaj in oddaj iz tujine gotovo najboljša.

Iz objavljenega ni bilo mogoče razbrati, ali bo še in kdaj bo Pregled tiska, posebno slovenskega zamejskega tiska v Italiji. Bilo bi škoda, če bi ta pregled odmanjkal. Razen tega bi bilo misliti na to, da se za boljše obveščanje upošteva tudi pregled koroškoslovenskega tiska (?).

Uvedba in razporeditev treh vsebinskih pasov oddaj je dobro zadeta in vsebinsko posrečena. Želeti bi bilo samo, da se pri njih oblikovanju ne bi zapirali v manjšinsko miselnost, ker bi to zagotovo pomenilo diskriminacijo. Kaj pa je pravzaprav »manjšina«? Ali celotna družba neke države in sploh človeška družba sestavljena iz samih manjšin? Mar niso n.p.r. šolniki manjšina nasproti celoti, prav tako uslužbenci, srednji sloji, delavci, pristaniščniki, vsa-

kršen poklic in stan. Zato je pravilen izraz »slovenska skupnost«, kot ga namesto napačnega »manjšina« naš tisk že dalj časa uporablja. Samo da ta skupnost ne sme biti pojmovana samo kot navaden prevod pojma manjšine, ki naj odpravi omaloževalen občutek, ko ga kdo izreče, ampak zares v pojmovanju celostnih sestavin neke družbe.

Razen tega imamo pri nas, bodisi »manjšina« ali pa »večina« (če zaradi jasnosti še enkrat uporabimo to neustrezno oznako) poseben položaj, ob meji in bi v skladu z duhom zadnjih Helsinkov pričakovali, da bo obveščanje prispevalo medsebojnemu spoznavanju, zblizevanju in razumevanju prebivalstva ob mejah. Dosedaj smo bili bolj na tekočem o dogajanju v Aziji, Afriki ali Ameriki kot pa v nam najbližjih predelih, npr. o tem, kaj se dogaja v bližnjem Kopru.

Ob tem bo lahko kdo rekel, da poslušajmo pa koprski poročila. Prav tako bi lahko rekli o azijskih, afriških in ameriških ter drugih dogodkih, poslušajte pa druga poročila ter jih sploh ne omenjajte. Ali pa da bi vrteli škotske in valeske ljudske pesmi, o koroškoslovenski ljudski kulturi pa ne poročali nič, češ da je zunaj območja slovenske skupnosti v Italiji. Ali pa vzhiceni opisovali kake eksotične narode neke v tretjem svetu, pa popolnoma spregledali življenje npr. porabskega ali štajerskega človeka. Ipd.

Ob takšnem samozapiranju in lahkovernem kozmopolitizmu bi bil novi spored na Trstu A kljub napredku vendarle obremenjen z manjšinsko ideološko hipotezo.

e. t.

Koncert baročne glasbe v Trstu

Mladinski krožek iz Zgonika je v okviru praznika domačega zavetnika sv. Mihaela priredil v soboto, 2.t.m., v župni cerkvi izredno zanimiv koncert baročne glasbe. Skladbe baročnih mojstrov izpred tristo leti sta izvajala violončelist Edi Majaron iz Ljubljane in tržaška čemalistka Dina Slama. Spored je obsegal dela G. Bononcinija, B. Marcella, A. Vivaldija, G.B. Sammartinija in L. Boccherinija. Kot lahko torej opazimo, so bili zastopani izključno italijanski skladatelji tiste dobe. Da bi bil koncert čimbolj dostopen vsakomur, tudi tistim, ki se za klasično in torej baročno glasbo najbolj ne zanimajo, je violončelist Majaron uvodoma predstavil posebnosti dobe, v kateri so te skladbe nastajale, pred njihovim izvajanjem pa je na kratko podal značilnosti posameznega avtorja. Tako je na primer omenil povezavo med glasbeno

umetnostjo in drugim vrstami umetnosti, predvsem arhitekturo in slikarstvom. Povedal je tudi, da je za ta čas najpomembnejša glasbena podoba opera. Posvetna glasba se je sicer v tem obdobju pomaknila nekoliko v ozadje, zanje pa je postala značilna komorna smer.

Med vsemi skladbami, ki so jih na tem večeru izvajali, je bila morda najzahtevnejša Sonata v A-duru L. Boccherinija, s katero se je koncert tudi zaključil. Boccherini je znan predvsem zato, ker zna s svojimi deli izredno uveljaviti spretnost izvajalca, predvsem violončelista. Naj omenim še, da se dela tega skladatelja že nagibajo v dobo, ki se je rodila po baroku, to je v klasično obdobje.

Pred začetkom koncerta sta recitatorja Mislejeva in Prašnik prebrala nekaj odlomkov iz verskih tekstov. Organizatorju koncerta, to je Mladinskemu krožku, in njegovemu pobudniku župniku Breclju, gre posebna pohvala. Mislimo pa, da bi bilo prav, ko bi se koncerta udeležilo večje število poslušalcev, ker je bil bever res kvaliteten. K temu je brez dvoma pripomogla tudi izredna akustika zgoniške cerkve.

Koncertu je sledilo odprtje razstave slikarjev Edija Žerjala in R. Kocmana. Praznik sv. Mihaela se je nadaljeval s prosto zabavo na Petelinovem vrtu, kjer je igral ansambel Lojzeta Furlana, naslednjega dne, v nedeljo, 3. t.m., pa je bila ob 10. uri maša z ofrom za potresence, popoldne pa nagrajevanje za največji grozd. Sledilo je zborovsko petje in zvečer je zopet nastopil ansambel Lojze Furlan.

A. L.

Pesmi Milene Merlak in Leva Detela izidejo pri newyorški založbi

Pri newyorškem založniku Stanley Barakan Publisher, Cross Cultural Communications, ki se ukvarja izključno z izdajanjem pesniških, predvsem avantgardnih zbirk, izide naslednje leto pesniška zbirka pesmi Milene Merlak in Leva Detela pod naslovom WHAT NIGHT REVEALS, kot je tudi ime (Kaj je razodela noč) neke Detelove znane pesmi z značilnim grotesknim in fantastičnim podtonom, ki je bila prvič natisnjena v pesniški zbirki SLADKOR IN

BIČ iz leta 1969. Pesmi Milene Merlak in Leva Detela, ki izidejo v New Yorku, bodo natisnjene trojezično: angleškim prevodom bosta dodana paralelna teksta s slovenskim originalom in nemško varianto, ki sta jo pretežno oskrbela avtorja. Tekste obeh avtorjev prevajajo trenutno še v druge jezike. Oktobra bo Lev Detela med drugim bral v Zvezi republik Nemčiji v znanem düsseldorfskem literarnem združenju Sassafras iz svojih del.

Sodobno kmetijstvo

Tiho vrenje mošta

Pri tradicionalni predelavi grozdja, ko vrenje poteka na tropinah, ki traja različno dolgo, različno od okusa odjemalcev, in ki ponekod vsebuje ne samo mošt in jagode (robkano grozdje), ampak tudi peclje, ki dajejo vinu trpek okus, na kraju prešamo in mošt odtočimo v sode. Zdaj se začne tako imenovano tiho vrenje, ko mošt vreje v zaprtih sodih in vedno dovolj velikih sodih. Sodi ne smejo biti napolnjeni do vrha. Na vrhu imajo sodi kipelno veho (lahko služi kot kipelna vеха tudi preprost kozarec ali steklena posoda od raznih marmelad). Kipelna vеха izpušča iz sode ogljikov dvokis, ki se tvori pri vrenju mošta. Istočasno preprečuje, da bi zrak in škodljive glivice prodirale v notranjost sode.

Pozor temperaturi v kleti

Tudi pri tihem vrenju moramo paziti na temperaturo v kleti. Skrbeti moramo, da temperatura ne zleze pod 16 st. C. Za zdaj je vreme toplo. Vsekakor treba temperaturo v kleti stalno nadzorovati. Po brbotanju v kipelni vehi sklepamo, kako poteka vrenje. Sprva je živahno, ker je v moštu precej sladkorja. V grozdju je sladkor v obliki glukoze in fruktoze (navadni sladkor pa iz saharoze). Kvasnice morejo sicer razgraditi saharozo v glukozo in fruktozo, vendar težje povrevajo in rado ostane nekaj nepovretega sladkorja v vinu. Zato je neprimerno dajati sladkor v sode med tihim vrenjem, kar je obenem po zakonu tudi prepovedano. Vino, ki vsebuje sladkor, začne spomladi ponovno vreti. Z njim imajo stalno težave.

Sčasoma je sladkorja v moštu vedno manj in vrenje ponehava, dokler se ne ustavi. Takrat je vino do kraja prevrelo ali bi vsaj moralo biti prevreto. Če ima sladki priokus, pomeni, da se je vrenje ustavilo prezgodaj. V tem primeru vzamemo nekoliko mošta in ga malo segrejemo, do 40 st. C, in ga spet vlijemo v sod. Lahko pa

v kleti tudi zakurimo. Moštu lahko dodamo, zlasti ko noče na noben način zopet vreti, tudi selekcionirane kvasnice. Selekcionirane kvasnice omogočajo nemoteno in popolno vrenje mošta obenem preprečujejo nezaželene vreline proizvode.

Ko je vrenje končano, snamemo kipelno veho, napolnimo sod do vrha in nepro-

dušno začepimo. Od zdaj naprej začnemo klet hladiti in sicer postopoma. Le v hladni kleti se bo vino očistilo in zorelo. Temperatura v kleti naj se polagoma ustali na 10 st. C, pa tudi manj, v skladu z izkušnjami, ki jih s tem imamo. Klet ohladimo na nižjo temperaturo tako, da odpiramo okna v hladnih nočeh. Kdor nima vina za zalivanje, naj praznino v sodu zažvepla ali jo napolni z ogljikovim dvokisom (anidride carbonica) ali pa uporabi tableto Florstop. Sicer vino cikne, ker se v njem naselejo očetne bakterije. Vino v nepolnem sodu tudi izgubi na buketnih snoveh.

Koroški Slovenci so trdno odločeni bojkotirati štetje manjšine - Kreisky v zadregi

NOVA ZVIJAČA AVSTRIJSKIH ŠOVINISTOV

Kot je poročala te dni Kärntner Zeitung, je predstavnik liberalne stranke na Koroškem (FPÖ) na nekem zborovanju predlagal, naj bi pri nameravanem štetju manjšine izpustili glede jezika, rubriko »windisch« (vindiš), kar bi pomenilo, da bi bilitisti, ki še govorijo slovensko, a se smatrajo narodnostno-politično za Vindišarje, molče prišteti k nemško govorečemu prebivav-

stvu in število slovensko govorečih bi se s tem dejansko še zmanjšalo.

KREISKYJEVA KAMPANJA »POJASNJEVANJA«

Avstrijski kancler Kreisky je pretekli teden hodil po Koroškem, z namenom, da bi ljudstvu »pojasnjeval« namen štetja slovenske manjšine 14. novembra. S tem je hotel nevtralizirati slovensko akcijo za bojkot štetja, ki mu očitno meša račune.

Omejitve za turiste na Gori Athos

Od prihodnjega leta naprej bo omejeno število turistov, ki bodo lahko obiskali meniško republiko, Goro Athos v Egejskem morju. Na Goro Athos prihaja namreč vedno več turistov, ki so dozdej lahko zastoj jedli in spali v katerem od tamkajšnjih pravoslavnih samostanov. Seveda samo moški, kajti ženskam je dostop na Goro Athos prepovedan, da ne bi spravljale menihov v skušnjava.

Od prihodnjega leta naprej se bo lahko mudil vsak turist na Gori Athos — v resnici gre,

kot znano, za polotok — največ sedem dni. Iz tega je razvidno, da so doslej nekateri nesramno izkoriščali gostoljubje samostanov. Sicer jih bodo tudi še za naprej zastoj pogostili in prenočili, a prednost bodo imele skupine učenjakov in posamezniki, ki bodo pokazali posebno študijsko zanimanje za probleme meniškega življenja ali za umetniške zaklade v samostanih.

Ladje in jadrnice z ženskami na krovu bodo morale biti zasidrane odslej vsaj 300 metrov od obale, medtem ko je bilo doslej samo prepovedano ženskam stopiti na kopno na Gori Athos. Guverner Gore Athos opravičuje nove ukrepe tudi s tem, da se je število menihov v samostanih zelo zmanjšalo in ne morejo več tako skrbeti za goste kot v prejšnjih časih. Nekeč je bilo na Gori Athos na desetisoče menihov, zdaj pa jih je v vseh 17 samostanih samo še okrog 300 in mnogi med njimi so že stari.

Tipična pokrajina na južnem Koroškem

graph art

tiskarna

stupar & sibelja

Pred časom — ne vemo, kdaj — smo načeli pogovor o šahovskih figurah, kako da ima vsaka svoje specifične lastnosti, takorekoč vsaka svojo osebnost. Ob tisti priložnosti smo se pomudili pri lovcu in ga s primerno izbranim gradivom poveljali, kolikor se je le dalo. danes mislimo zapeti slavo najmanjšemu iz ljudstva šahovskih figur, preprostemu kmetu.

Nemalo je značilnosti, ki ločujejo kmeta od ostalih šahovskih figur. Slabosti. Kmet lahko samo napreduje. Možnih potez ima na razpolago malo, včasih nobene (takemu kmetu pravimo, da je *blokiran*). Ker je kmet običajno manj vreden od drugih figur, se ga spleča braniti le z njim enakim (kmet, pri katerem to ni mogoče, *osamljeni* kmet, pomeni veliko slabost). Moč, udarnost posameznega kmeta ni nekaj, kar bi bilo odvisno le od njega samega, pač pa je izraz celotne kmetijske postave ali formacije (in tu je primerno mesto, da vanj stlačimo pojem *zaostalega*, *dvojnega*, *trojnega*... kmeta).

Dobre strani. Kmetova vrednost se s približevanjem osmi vrsti neprestano veča. Ko doseže ta zaželeni cilj, ko *promovira*, je več vreden od dame, saj postane lahko dama, lahko pa tudi kaj drugega, v danem položaju še bolj ugodnega (vse to je napotilo našega velemojstra Vidmarja, da je po letu 1945 ugledal v kmetu proletariat, v njegovem pohodu proti promociji pa razredni boj). Kot je blokiran kmet statist, tako je prosti kmet protagonist. Prav v šibkosti je njegova moč: ker je manj vreden od drugih figur, se morajo slednje ogniti zamenjavi z njim: izbira potez je bolj omejena, odgovori bolj izsiljeni. Slabim postavam zaostalega, dvojnega, itd. kmeta protiutež so postave kot npr. *vezana prosta kmeta na 7. vrsti* (pravi Hanibal ante portas za šahiste, ki obvladajo latinščino). Samo pomislite: med belima kmetoma b2, b3 na eni strani in b7, c7 na drugi strani zija razlika od ene do dveh dam.

Skratka, kmet je figura skrajnosti: njegova vrednost je lahko najmanjša ali največja; njegove funkcije gredo od nemočnega ždenja do prekipevaločega delovanja. Revolucijo, ki jo prinese iz ene skrajnosti v drugo pri promociji, smo obdelali na drugem mestu. Danes bi si ogledali nič manj korenito prekucijo, ko prvotno blokiran kmet postane prostak. Pozicija (Berthold Laskem) je:

BELI: Ke8, Dg6, Lf7, f5

ČRNI: Kh8, Td8, Lg5, c2, f6, h6

Beli na potezi zмага.

Z matnimi grožnjami prisili beli nasprotnika, da mu iz blokiranega belega kmeta f5 napravi prostaka. Ta povzpethnik opravi svojo promocijo bolj uspešno od črnega kolega (pa čeprav dve potezi za njim) in zмага.

1. Lg8!

Grozi mat z 2. Dh7. Zato:

1. .. Tg8:, 2. Kf7!!

Grozi mat s 3. Dg8:. Zato:

2. .. Tg6:, 3. fg6: c1-D 4. g7+ Kh7, 5. g8-D mat.

J. Š.

NAŠA LEDINA

Velike kmetije imajo v okolici Tolmina poleg štale tudi *stog*. To je nekača lopa za vozove v višini kmečke hiše. Vanjo zapeljejo vozove in druge priprave, ki jih začeno ne rabijo na polju. Sten pri stogu ni, ampak samo kolone, po dve spredaj, v sredini in zadaj. Med kolonami so paze, t.j. kozolci, na katere spravljajo sušit žito, deteljo, pa tudi seno. Čelna stran in zadnja stran sta prosti, da se lahko komot zapelje v stog in na drugi strani iz njega vozove. Pod streho stoga se spravljajo različne stvari, od *rimelnov*, *rant*, *lat*, žrdov, do kosov vozov, *vrce*, štriki (kratka vrca). Pomembnejše (prvotne) kmetije v tolminski okolici imajo pri hiši tudi kos sveta, ki se imenuje *guna*: obseg pa nekaj travnika, nekaj vrta, nekaj sadnih drevesc, kak oreh, nekaj grozdja, vsega za najnujnejšo domačo porabo. Na guni se vseče neka trave, če ni časa iti na polje, tu so vrtnine in sadje za sprotno domačo rabo. Posebej je prostor za shrambo našaganih in skrojenih drvi (*kalovnic*), imenovan klonica (*klajnica*). Stare hiše, danes včasih še seniki, so na koncu slemenar imele »škarje«, dva roga od krajnih drog, ki sta štrlela vsak na svojo stran.

V Lomu so poznali tudi *pijegan*, svet, ki je po odmeri občinskega sveta ostal nerazdeljen. Po njem so imeli vsi gospodarji pravico npr. ob času suše, gnati živino vse do potoka ipd. Od sena ostanejo *mrve*, večkrat jih posujejo na tistem svetu, kjer je trava šibka, tako da se bolje zaseje. V Volčah rečejo »mrve« tudi sirkovim žgancem, okoli Tolmina, pa »ošvaljki«, zganec pa je skorja, ki se nabere na kotel pri kuhanju sirkove polente. *Muznik* ali *škofč* je trinožni stolč za sedmi, medtem ko molzemo kravo. *Ščina* je oklešček, bliže Tolmina *ščindra*, večja od *ščindre* je *treska*, čisto majhna, ki se nam zarije v kožo, pa je *ščajle* in potem nas ščepe (skeli).

»Ščindra« je beseda, ki vsebuje zanimivi zlog — ndr —. Obstaja še več takih izrazov npr. *šundr* (neprekinjen hrup) ali *kašmundr* (neumno, kaštronasto dekle). Veliko močno (navadno hribovsko) dekle z nekoliko togim kretanjem je *gumla*. Podobno, nekoliko bolj bunkasto, pa *bunta*. V nekoliko oštevaločem pomenu se rabi tudi *šakacjon*, svojeglav deklíč, ki rad kaj narobe naredi. Nekatje vmes med vsem takim kaštronastim obnašanjem kakega dekliča je tudi *šaprún*, morda še z rahlim priobčutkom drznosti. Top, otopel človek je *tumpast*, malo vsekan pa *klimpast* (ta izraz bi bil lahko tudi žargonski). *Klimpati* pomeni pluskanje tekočine v zaprti posodi, npr. v *brenti* (zaprta posoda za prenašanje mleka na hrbtu. V senoženih imajo posebno posodo za prenašanje vode na hrbtu, okrogla in lesena kakor polovica škafa, če bi imel dno na obeh straneh; imenuje se *lempa*. Piti kakor krava se reče *žlempati*. *Plinkati* je tudi pljuskati v zaprti posodi, mogoče rahleje od *klimpati*, t. j. le pri vrhu tekočine. Škropiti je *špricati*. Kapatati je *cepati*. Kotaliti se, se reče *tačati se*, tudi v postelji se obračaš t. j. tačaš, če ne moreš spati. *Ušmuliti se* pomeni pretakniti se skozi gnečo, skozi ozke ovire ali pa da se kaj človeku izmuzne, izmuzne iz rok.

T'lent je pamet, tudi nadarjenost. Pledra je lijak za vlivanje v steklenice ali v sode; manjša je *pledrcá*. V prenesenem pomenu je pledra človek, ki ni za nobeno rabo (zmerjalni izraz). *Pledrati* (Volče) pomeni veliko govorčiti in nič povedati. Če je govorjenje tudi nerodno, je takšen človek *žverglá*, ker *žverglá*. *Pohalamastiti*, *halamastiti*, v pomenu: pomendrat, potolči. To-

ča je pohalamastila žito, vojaki pohalamastili druge vojake. *Trucati* (najbrž od trotzen) pomeni trmasto vztrajati na svojem. Potlačena, zakrknjena jeza je *fota*, človek je *fatost*. Klepetav človek je *klepeton*. Izbirčen pa *šetkovc*, ker je šetkov ali šetthov (zbirčen). *Žlempa* je tisti, ki žlempa, se napaja (žlempa). Kdor ne mara jesti je *spržljiv*; kdor je fino razvjen je *zbirsan*. Prefrigan in pretkan je *nabrisan* (kdor koga rad nabriše, t.j. potegne).

Prositi za kaj, pa ne odnehati, se pravi *feh-tati*. Npr. oseba, ki kar naprej fehta. *Ufeh-tati se* pa ima pomen upehati se. Trahtati je pogajati se. *Kecatati se* (ckati se), se mi keca ali cka v želodcu. (»Knjižni« izraz mi ni znan). Basati je isto kot polniti. Pobasati pa pograbititi in odnesti. Okreten človek, če se kar naprej suče, je *kot vrtavka* ali kot brlez (brglez), posebno pa živahni otroci. Stresen človek pa je *stres*. Npr. da kdo reče: »Kakšen stres je to.« Reven, posebno pa duševno, se reče *siebr*, pomanjševalno *siebrč*. *Klecatati* pomeni rahlo majati se, npr. zob se kleče. *Spičiti* je šiliti, »špičiti nekoga« pa ostro ga ščuvati. (Npr. ona ga špiči, zato je tak). »Našpičiti kaj« pomeni nekaj nerodnega, napačnega napraviti, kar navadno povzroči škodo. Podobno »ušpičiti kaj«. Ladati (Volče) je nakladati. *Guzati*, poguzniti, porivati po tleh, vleči po tleh ali po čem drugem. *Cingati* v pomenu gugati se.

Znucana stara kapa je *šklefa*, *šklafeta* pa nekoliko večja, tudi grda kapa. *Škufa* in *škufca* je nekaka kapuca, pod brado zavezana, kot jo imajo majhni otroci. *Gabrjol(č)* je ono, kar rečejo z umetno besedo »slinček«. *Bavda* pomeni približno gubo. *Napliskati* pomeni natepsti, močno tolči nekoga. *Plackati* pa po vodi stopati. Uščiniti (Lom), uščeniti (tolm. okolica) pomeni tedaj, ko pride prst ali kos kože med vrata.

Dež lahko *štrka* (prve redke kaplje), *mrčini* (redko rosi) ali *plusha* (močno lije) in *lije* (močno pada). Krava *bezla* (razposajeno teka in divja okrog); če z zadnjimi nogami poska-kuje, je nemirna, potem *rita*.

Pečkati pomeni brkati npr. v nos; *žokati* pa drezati ali v nekoga ali v kako luknjo. *Sopu* se pravi *čuf*. Železna ograja je *parapet*. Obcestni kamen *paračar*. Stranišče je po starem *lajbn*. *Košpa* je cokla, ki se ne zaveže, ampak le natakne. Vezalka za šolnep ravijo *vrčice*, v Lomu *žnure*. *Žehtevenca* (Volče), *ftojnka* (tolm. okolica) je regrat.

Oklice so javno razglašanje, razglas občinskih del s klicarjem. *Robota*, iti v roboto, pomeni iti na skupno delo za krajevne potrebe, za potrebe vaške skupnosti (sosednje). *Šlevder* je kakorkoli telesno prizadet človek. Beseda je žaljiva. Rahla kletev je beseda »sakra-bolski« ali »krabolski«, včasih »sakralat«.

(dalje)

1500-LETNICA KONCA RIMSKEGA
CESARSTVA

(Nadaljevanje s 3. strani)

na letnico njegovega konca in njegov propad je pomenil velikanski skok naprej, ne pa padec nazaj, čeprav se je tedaj mnogim sodobnikom zdelo obratno.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. • Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51